

เอกสารวิชาการส่วนบุคคล

เรื่อง สิทธิมนุษยชนและคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ
และศาลสิทธิมนุษยชนแห่งยุโรป

จัดทำโดย

นายสกล หาญสุทธิวารินทร์ รหัส 35 01 56

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการอบรมหลักสูตรหลักนิติธรรม
เพื่อประชาธิปไตยรุ่นที่ 1

วิทยาลัยรัฐธรรมนูญ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

เรื่อง สิทธิมนุษยชนและคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ

และศาลสิทธิมนุษยชนแห่งยุโรป

บทคัดย่อ

องค์การสหประชาชาติได้ให้ความสำคัญกับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนทั่วโลก ในปี 2491 ได้ประกาศปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนเพื่อเป็นมาตรฐานให้ทุกประเทศปฏิบัติเพื่อการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนทั่วโลก ประเทศไทยเป็นหนึ่งในสี่สิบแปดประเทศแรกที่ลงคะแนนเสียงร่วมรับรองปฏิญญานี้ เมื่อมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญปี 2492 เป็นครั้งแรกที่ประเทศไทยได้บัญญัติรับรองสิทธิมนุษยชนของประชาชนชาวไทยไว้ในรัฐธรรมนูญ คือ มีบทบัญญัติรับรองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนชาวไทยไว้ด้วย และได้บัญญัติรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับต่อๆ มาทุกฉบับ รัฐธรรมนูญฉบับปี 2540 ได้บัญญัติให้มีศาลรัฐธรรมนูญและศาลปกครองแยกจากศาลยุติธรรม ต่อมาเมื่อประกาศใช้รัฐธรรมนูญปี 2550 ก็ยังคงหลักการให้มีศาลรัฐธรรมนูญและศาลปกครองไว้ โดยศาลรัฐธรรมนูญมีบทบาทในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนคือ การวินิจฉัยว่าพระราชบัญญัติที่มีบทบัญญัติขัดต่อสิทธิมนุษยชนคือส่วนที่เกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย เป็นอันใช้บังคับไม่ได้เพราะขัดต่อรัฐธรรมนูญ

ประเทศในยุโรป ได้ร่วมกันจัดตั้งสภายุโรป (Council of Europe) ขึ้นในปี 2492 โดยสนธิสัญญาที่เรียกว่า Treaty of London อันถือได้ว่าเป็นธรรมนูญของ สภายุโรป สภายุโรปมีสมาชิก รวม 47 ประเทศ จุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมมาตรฐานของกฎหมาย สิทธิมนุษยชน การพัฒนาประชาธิปไตย หลักนิติธรรมระหว่างมวลสมาชิก ในส่วนการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนได้มีการตกลงทำ The European Convention on Human Rights ขึ้น มีองค์กรที่สำคัญคือ ศาลสิทธิมนุษยชนแห่งยุโรป (European Court of Human Rights) ซึ่งมีอำนาจหน้าที่วินิจฉัยว่ากฎหมายหรือการปฏิบัติของรัฐบาลหรือหน่วยงานหรือเจ้าหน้าที่ของประเทศสมาชิก ละเมิดสิทธิมนุษยชน ตามที่บัญญัติไว้ใน The European Convention on Human Rights หรือไม่

ความหมายของสิทธิมนุษยชน

เมื่อที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2491 (ค.ศ. 1948) ที่ประชุมสมัชชาสหประชาชาติ สมัยสามัญ สมัยที่ 3 ได้มีข้อมติรับรองปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ซึ่งถือเป็นเอกสารประวัติศาสตร์ในการวางรากฐานด้านสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศฉบับแรกของโลก และเป็นพื้นฐานของกฎหมายระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนทุกฉบับที่มีอยู่ในปัจจุบัน ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนถือเป็นมาตรฐานที่ประเทศสมาชิกสหประชาชาติได้ร่วมกันจัดทำเพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของประชาชนทั่วโลก ทั้งนี้ ประเทศไทยเป็นหนึ่งในสี่สิบแปดประเทศแรกที่ลงคะแนนเสียงร่วมรับรองปฏิญญานี้ในการประชุมดังกล่าว ซึ่งจัดขึ้น ณ กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส

การทำความเข้าใจถึงความหมายของสิทธิมนุษยชน วิธีทางหนึ่งคือ การพิจารณาจากอารัมภบท และ บทบัญญัติในสามข้อแรกของปฏิญญาสากลว่าด้วย สิทธิมนุษยชน ซึ่งน่าจะสะท้อนให้เห็นถึงความหมายและแก่น ของคำว่าสิทธิมนุษยชนได้ระดับหนึ่ง คือ

“โดยที่การยอมรับศักดิ์ศรีแต่กำเนิด และสิทธิที่เท่าเทียมกันและที่ไม่อาจเพิกถอนได้ของสมาชิกทั้ง มวลแห่งครอบครัวมนุษยชาติ เป็นพื้นฐานแห่งอิสรภาพ ความยุติธรรม และสันติภาพในโลก โดยที่การไม่นำพา และการหมิ่นในคุณค่าของสิทธิมนุษยชน ยังผลให้มีการกระทำอันป่าเถื่อน ซึ่งเป็นการขัดอย่างร้ายแรงต่อมโน ธรรมของมนุษยชาติ และการมาถึงของโลกที่ได้มีการประกาศให้ความมีอิสรภาพในการพูดและความเชื่อ และ อิสรภาพจากความหวาดกลัวและความต้องการของมนุษย์ เป็นความปรารถนาสูงสุดของประชาชนทั่วไป โดยที่เป็น การจำเป็นที่สิทธิมนุษยชนควรได้รับความคุ้มครองโดยหลักนิติธรรม ถ้าจะไม่บังคับให้คนต้องหันเข้าหาการลุกขึ้น ต่อต้านทรราชและการกดขี่เป็นวิธีทางสุดท้าย โดยที่เป็นการจำเป็นที่จะส่งเสริมพัฒนาการแห่งความสัมพันธ์ฉัน มิตรระหว่างชาติต่างๆ โดยที่ประชาชนแห่งสหประชาชาติได้ยืนยันอีกครั้งไว้ในกฎบัตรถึงศรัทธาในสิทธิมนุษยชน ขึ้นพื้นฐาน ในศักดิ์ศรีและค่าของมนุษย์ และในสิทธิที่เท่าเทียมกันของบรรดาชายและหญิง และได้มุ่งมั่นที่จะ ส่งเสริมความก้าวหน้าทางสังคมและมาตรฐานแห่งชีวิตที่ดีขึ้นในอิสรภาพอันกว้างขวางยิ่งขึ้น โดยที่รัฐสมาชิกต่าง ปฏิญาณที่จะบรรลุถึงซึ่งการส่งเสริมการเคารพและการยึดถือสิทธิมนุษยชน และอิสรภาพขั้นพื้นฐานโดยสากล โดยความร่วมมือกับสหประชาชาติ โดยที่ความเข้าใจร่วมกันในสิทธิและอิสรภาพเหล่านี้ เป็นสิ่งสำคัญที่สุด เพื่อให้ ปฏิญญานี้สำเร็จผลเต็มบริบูรณ์

ฉะนั้น บัดนี้ สมัชชาจึงประกาศปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนนี้ ให้เป็นมาตรฐานร่วมกันแห่ง ความสำเร็จสำหรับประชาชนทั้งมวลและประชาชาติทั้งหลาย เพื่อจุดมุ่งหมายที่ว่าปัจเจกบุคคลทุกคนและทุกส่วน ของสังคม โดยการคำนึงถึงปฏิญญานี้เป็นเงื่อนไข จะมุ่งมั่นส่งเสริมการเคารพสิทธิและอิสรภาพเหล่านี้ ด้วยการ สอนและการศึกษา และให้มีการยอมรับและยึดถือโดยสากลอย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยมาตรการแห่งชาติและระหว่าง ประเทศอันก้าวหน้าตามลำดับ ทั้งในบรรดาประชาชนของรัฐสมาชิกด้วยตนเอง และในบรรดาประชาชนของ ดินแดนที่อยู่ใต้เขตอำนาจแห่งรัฐนั้น

สำหรับบทบัญญัติสามข้อแรกที่บัญญัติถึงถึงหลักการสำคัญของสิทธิมนุษยชน ดังนี้

“ข้อ 1 มนุษย์ทั้งปวงเกิดมามีอิสระและเสมอภาคกันในศักดิ์ศรีและสิทธิ ต่างในตนมีเหตุผลและมโน ธรรม และควรปฏิบัติต่อกันด้วยจิตวิญญาณแห่งภราดรภาพ

ข้อ 2 ทุกคนย่อมมีสิทธิและอิสรภาพทั้งปวงตามที่กำหนดไว้ในปฏิญญานี้ โดยปราศจากการแบ่งแยก ไม่ว่าชนิดใด อาทิ เชื้อชาติ ผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมืองหรือ ทางอื่น พื้นเพทางชาติหรือสังคม ทรัพย์สิน การเกิด หรือสถานะอื่น นอกเหนือจากนี้ จะไม่มีการแบ่งแยกใดบนพื้นฐานของสถานะทางการเมือง ทาง กฎหมาย หรือทางการระหว่างประเทศของประเทศ หรือดินแดนที่บุคคลสังกัด ไม่ว่าดินแดนนี้จะเป็นเอกราช อยู่ใน ความพิทักษ์ มิได้ปกครองตนเอง หรืออยู่ภายใต้การจำกัดอธิปไตยอื่นใด

ข้อ 3 ทุกคนมีสิทธิในการมีชีวิต เสรีภาพ และความมั่นคงแห่งบุคคล”

สิทธิมนุษยชนตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ

รัฐธรรมนูญของประเทศไทยฉบับก่อนๆ ก่อนการประกาศบังคับใช้รัฐธรรมนูญฉบับปี 2492 จะไม่มีบทบัญญัติที่คุ้มครองสิทธิมนุษยชนไว้ ต่อเมื่อประกาศใช้รัฐธรรมนูญปี 2492 หลังจากองค์การสหประชาชาติได้ประกาศ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ในบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ ปี 2492 จึงมีบทบัญญัติคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของประชาชนชาวไทยไว้ นั่นคือ บทบัญญัติในส่วนที่เกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย และนับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา รัฐธรรมนูญฉบับต่อมา ก็จะมีบทบัญญัติในเรื่อง สิทธิและเสรีภาพของประชาชนชาวไทยบัญญัติไว้เสมอตลอดมา

รัฐธรรมนูญฉบับที่มีบทบัญญัติคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของชาวไทยก้าวหน้ามาก คือ รัฐธรรมนูญฉบับปี 2540 ในหมวดว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย เป็นครั้งแรกที่บัญญัติถึงคำว่า สักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ไว้ในรัฐธรรมนูญ นอกเหนือไปจากบทบัญญัติหมวดว่าด้วยสิทธิเสรีภาพของชนชาวไทยแล้ว ก็ยังมีบทบัญญัติแยกอำนาจศาลยุติธรรมให้เป็นอิสระจากกระทรวงยุติธรรม อันเป็นอำนาจฝ่ายบริหารอย่างชัดเจนขึ้น พร้อมทั้งกำหนดให้มีศาลรัฐธรรมนูญและศาลปกครองที่มีอำนาจหน้าที่ในการพิจารณาวินิจฉัยคดี ที่ส่วนหนึ่งเป็นคดีที่เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนขึ้น และให้จัดตั้งองค์กรอิสระคือ ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาที่มีอำนาจหน้าที่ส่วนหนึ่งเกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชนของประชาชนชาวไทยด้วย และคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนที่มีอำนาจหน้าที่ในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนโดยตรงขึ้น

รัฐธรรมนูญฉบับที่ใช้ในปัจจุบันคือ รัฐธรรมนูญปี 2550 จะมีบทบัญญัติในส่วนที่เกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน คล้ายรัฐธรรมนูญฉบับปี 2540 ยังคงให้มีศาลรัฐธรรมนูญและศาลปกครอง และองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญเช่นเดิม เพียงแต่มีการเปลี่ยนชื่อผู้ตรวจการแผ่นดินโดยตัดคำว่าของรัฐสภาออก

หมวดที่เกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพ ในมาตรา 26 ได้บัญญัติถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไว้คล้ายรัฐธรรมนูญปี 2540 แต่มีการปรับปรุงถ้อยคำ คือบัญญัติว่า “มาตรา 26 การใช้อำนาจโดยองค์กรของรัฐทุกองค์กร ต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพ ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้” คำว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ก็คือสิทธิมนุษยชนนั่นเอง ซึ่งก็สอดคล้องกับคำอารัมภบทตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน

คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน

เนื่องจากอำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญจะเป็นไปตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญที่กระจายอยู่หลายมาตรา และตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวข้อง สรุปได้คือ

- (1) วินิจฉัยร่างกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ และร่างข้อบังคับการประชุมของฝ่ายนิติบัญญัติก่อนที่จะประกาศใช้บังคับว่าขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่
- (2) วินิจฉัยว่ากฎหมายที่ประกาศใช้บังคับแล้วขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่
- (3) วินิจฉัยว่าการตราพระราชกำหนดเป็นไปโดยชอบด้วยรัฐธรรมนูญหรือไม่

(4) วินิจฉัยว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือกรรมการ กระทำการใดเพื่อให้ตนมีส่วนโดยตรงหรือโดยอ้อมในการใช้งบประมาณรายจ่าย หรือไม่

(5) วินิจฉัยปัญหาความขัดแย้งเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ระหว่างรัฐสภา คณะรัฐมนตรี หรือองค์กรตามรัฐธรรมนูญที่มีศาล

(6) วินิจฉัยว่ามติหรือข้อบังคับของพรรคการเมือง การพิจารณาอุทธรณ์ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และการวินิจฉัยกรณีบุคคลหรือพรรคการเมืองใช้สิทธิและเสรีภาพในทางการเมืองชอบด้วยรัฐธรรมนูญหรือไม่

(7) วินิจฉัยว่าคุณสมบัติของสมาชิกรัฐสภา รัฐมนตรี และกรรมการการเลือกตั้งชอบด้วยรัฐธรรมนูญหรือไม่

(8) วินิจฉัยหนังสือสนธิสัญญาว่าเป็นหนังสือสนธิสัญญาที่ต้องได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภาหรือไม่

(9) วินิจฉัยกรณีร้องว่ามีการกระทำตามมาตรา 68

(10) อำนาจหน้าที่ตามที่บัญญัติไว้ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2550

จากอำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่า ศาลรัฐธรรมนูญไม่มีอำนาจวินิจฉัยการปฏิบัติหรือการกระทำว่าขัดรัฐธรรมนูญหรือไม่ แต่มีอำนาจวินิจฉัยว่ากฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญหรือพระราชกำหนดที่จะประกาศใช้ และกฎหมายที่ประกาศใช้แล้วขัดรัฐธรรมนูญหรือไม่ คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญอันเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนที่ผ่านมา จึงเป็นกรณีพิจารณาวินิจฉัยว่า กฎหมายนั้นละเมิดสิทธิมนุษยชนอันขัดต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ ซึ่งมีมากหลายคดี เช่น

1. คดีเรื่อง ศาลจังหวัดสระบุรีสั่งคำโต้แย้งของจำเลย (นายชนรัตน์ แก้ววาริ) เพื่อขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 264 กรณีประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 45 ลงวันที่ 17 มกราคม 2515 ข้อ 3 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 252 ลงวันที่ 16 พฤศจิกายน 2515 ข้อ 1 ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 26 มาตรา 27 มาตรา 28 มาตรา 29 มาตรา 30 มาตรา 36 และมาตรา 50 หรือไม่

เรื่องนี้ผู้ร้องเป็นผู้ประกอบกิจการร้านขายข้าวต้มในจังหวัดสระบุรี ถูกจับและถูกฟ้องในข้อหาขายอาหารและเครื่องดื่มในเวลาห้ามขายโดยฝ่าฝืนประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 45 ลงวันที่ 17 มกราคม 2515 ซึ่งแก้ไขโดยประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 252 ลงวันที่ 16 พฤศจิกายน 2515 ที่ห้ามมิให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองสถานที่ขายอาหารหรือเครื่องดื่ม ขายอาหารหรือเครื่องดื่ม ตั้งแต่เวลา 01.00 นาฬิกา ถึง 05.00 นาฬิกาโดยไม่ได้รับอนุญาต ผู้ร้องโต้แย้งว่าประกาศของคณะปฏิวัติดังกล่าวขัดรัฐธรรมนูญ เป็นการจำกัดเสรีภาพในการประกอบกิจการหรือการประกอบอาชีพและการแข่งขัน โดยเสรีอย่างเป็นธรรม ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 43 วรรคหนึ่ง

ศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยที่ 12/2552 โดยมีความเห็นตอนหนึ่งสรุปได้ว่าประกาศของคณะปฏิวัติดังกล่าวไม่เหมาะสมกับวิถีชีวิตของประชาชนในปัจจุบันเป็นการจำกัดเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้เกินความจำเป็น และกระทบต่อเสรีภาพของประชาชนในการประกอบอาชีพ ศาลรัฐธรรมนูญจึงวินิจฉัยว่า ประกาศของคณะปฏิวัติดังกล่าวไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญเพราะขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ปี 2550 มาตรา 29 วรรคหนึ่ง และมาตรา 43 มีผลให้ประกาศของคณะปฏิวัติฉบับนี้เป็นอันใช้บังคับมิได้

2. คดีเรื่อง พระราชบัญญัติขายตรงและตลาดแบบตรง พ.ศ. 2545 มาตรา 54 ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 39 วรรคสอง มาตรา 40 (5) ประกอบมาตรา 30 หรือไม่

ศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยที่ 12/2555 วินิจฉัยว่า พระราชบัญญัติขายตรงและตลาดแบบตรง พ.ศ. 2545 มาตรา 54 เฉพาะในส่วนที่สันนิษฐาน ให้บรรดากรรมการผู้จัดการ ผู้จัดการ หรือบุคคลใดซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินงานของนิติบุคคลนั้น ต้องรับโทษทางอาญาร่วมกับนิติบุคคล โดยไม่ปรากฏว่ามีส่วนเกี่ยวข้องอย่างใดอย่างหนึ่งกับการกระทำความผิด ของนิติบุคคลนั้น ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 39 วรรคสอง

3. คดีที่ผู้ตรวจการแผ่นดินเสนอเรื่อง ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญมาตรา 245 (1) ว่า พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 มาตรา 74 มีปัญหาเกี่ยวกับ ความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ มาตรา 39 วรรคสอง หรือไม่

ศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยที่ 5 /2556 วินิจฉัยว่า พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 มาตรา 74 เฉพาะในส่วนที่สันนิษฐานให้กรรมการหรือผู้จัดการทุกคนของนิติบุคคลนั้นเป็นผู้ร่วมกระทำ ผิดกับนิติบุคคลนั้น โดยไม่ปรากฏว่ามีส่วนเกี่ยวข้องอย่างใดอย่างหนึ่งกับการกระทำ ความผิดของนิติบุคคลนั้น ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญมาตรา 39 วรรคสอง

4. คดีเรื่อง ผู้ตรวจการแผ่นดินเสนอเรื่องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 245 (1) ว่าพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543 มาตรา 26 วรรคหนึ่ง (10) มีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ มาตรา 30 หรือไม่

ศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยที่ 15/2555 โดยมีคำวินิจฉัยตอนหนึ่ง คือ เห็นว่า พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543 มาตรา 26 วรรคหนึ่ง (10) เป็นบทบัญญัติที่กำหนดคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของผู้สมัครสอบคัดเลือก ผู้สมัครทดสอบความรู้หรือผู้สมัครเข้ารับการคัดเลือกพิเศษเพื่อบรรจุเป็นข้าราชการตุลาการและแต่งตั้ง ให้ดำรงตำแหน่งผู้ช่วยผู้พิพากษาต้องไม่มีลักษณะของกายหรือจิตใจไม่เหมาะสมที่จะเป็นข้าราชการตุลาการนั้น คำว่า “กายหรือจิตใจไม่เหมาะสม” ของบทบัญญัตินี้ดังกล่าว เป็นถ้อยคำที่กำหนดลักษณะทางร่างกาย และสภาพจิตใจเกินความจำเป็นและเปิดโอกาสให้มีการใช้ดุลยพินิจอย่างกว้างขวาง โดยมีได้คำนึงถึง ความรู้ความสามารถของผู้พิการที่ได้รับการศึกษาอันเป็นคุณสมบัติทั่วไปอย่างเท่าเทียมกับบุคคลผู้มีสภาพ ทางร่างกายและจิตใจโดยทั่วไป แม้ว่าบทบัญญัติมาตรา 26 วรรคหนึ่ง (10) จะใช้ควบคู่กับ มาตรา 26 วรรคหนึ่ง (11) ที่บัญญัติให้ผู้สมัครสอบคัดเลือก ผู้สมัครทดสอบความรู้ หรือผู้สมัครเข้ารับการคัดเลือก

พิเศษ ต้องผ่านการตรวจร่างกายและจิตใจโดยคณะกรรมการแพทย์จำนวนไม่น้อยกว่าสามคน และผ่านการพิจารณาของ ก.ต. ก็ตาม แต่ก็ยังเป็นบทบัญญัติที่จำกัดสิทธิของผู้พิการตั้งแต่ขั้นต้นของการสมัครสอบคัดเลือก และเป็นการตัดสิทธิในเบื้องต้นของผู้พิการทำให้ไม่มีโอกาสเข้าสอบข้อเขียนเพื่อแสดงความรู้ความสามารถ ในเชิงวิเคราะห์การปรับใช้ข้อกฎหมายกับข้อเท็จจริงอันเป็นภารกิจหลักที่สำคัญของผู้ดำรงตำแหน่งผู้พิพากษา ในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญและกฎหมาย และในการนั่งพิจารณาคดี ของผู้พิพากษาและตุลาการ ต้องครบองค์คณะผู้พิพากษาอาจจะมีปัญหาในการปฏิบัติหน้าที่ของผู้พิพากษา ในการเดินเผชิญสืบนอกศาลอยู่บ้าง แต่อาจมอบหมายให้ผู้พิพากษาหรือตุลาการผู้เป็นองค์คณะคนอื่น ไปเดินเผชิญสืบนอกศาลได้ โดยมีได้ขัดต่อหลักวิธีพิจารณาของศาลแต่อย่างไร พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543 มาตรา 26 วรรคหนึ่ง (10) เฉพาะข้อความที่ว่า “... ภายหรือจิตใจไม่เหมาะสมที่จะเป็นข้าราชการตุลาการ ...” เป็นบทบัญญัติที่จำกัดสิทธิในการบรรจุ เข้ารับราชการเป็นตุลาการของผู้พิการโดยคำนึงถึงสภาพร่างกายของผู้พิการเพียงอย่างเดียว และเป็นการเปิดโอกาสให้ใช้ดุลยพินิจอย่างกว้างขวาง โดยมีได้กำหนดว่าความพิการลักษณะใด เป็นความไม่เหมาะสมที่จะเป็นข้าราชการตุลาการ อีกทั้งมิได้คำนึงถึงความรู้ความสามารถที่จะต้องใช้ในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีอื่นเป็นภารกิจหลักของตุลาการหรือผู้พิพากษา บทบัญญัติดังกล่าวจึงเป็นบทบัญญัติ ที่ขัดต่อหลักการไม่เลือกปฏิบัติต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องความพิการ และขัดต่อสิทธิ ของคนพิการในการเข้าทำงานบนพื้นฐานที่เท่าเทียมกับบุคคลอื่นตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิของคนพิการ ของสหประชาชาติ จึงเป็นบทบัญญัติที่มีปัญหาความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ มาตรา 30 ด้วยเหตุผลดังกล่าว จึงเห็นว่าพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543 มาตรา 26 วรรคหนึ่ง (10) เฉพาะข้อความที่ว่า “... ภายหรือจิตใจไม่เหมาะสม ที่จะเป็นข้าราชการตุลาการ ...” มีปัญหาความชอบด้วยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 30

5. เรื่อง ผู้ตรวจการแผ่นดินเสนอเรื่องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 245(1) ว่า ประมวลรัษฎากร มาตรา 40 (2) (3) (4) (5) (6) (7) และ (8) ประกอบมาตรา 57 ตรี และมาตรา 57 เบญจ มีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ มาตรา 43 ประกอบมาตรา 29 และมาตรา 30 หรือไม่

ศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยที่ 17/2555 วินิจฉัยมีความตอนหนึ่งคือ ประมวลรัษฎากร มาตรา 57 ตรี ที่บัญญัติให้สามีและภริยาที่ได้อยู่ร่วมกันตลอดปีภาษีที่ล่วงมาแล้ว ต้องถือเอาเงินได้พึงประเมินของภริยาเป็นเงินได้ของสามี และให้สามีมีหน้าที่และ ความรับผิดชอบในการยื่นรายการและเสียภาษีนั้น ทำให้สามีภริยาต้องเสียภาษีเพิ่มขึ้นจากกรณีต่างฝ่าย ต่างแยกยื่นเมื่อยังไม่มีกรมสรรพากร ประกอบกับมาตรา 57 เบญจ บัญญัติให้แต่เฉพาะภริยาที่มีเงินได้ พึงประเมินตามมาตรา 40 (1) สามารถแยกยื่นรายการและเสียภาษีต่างหากจากสามี โดยมีให้ถือว่าเป็นเงินได้ของสามีตามมาตรา 57 ตรี จึงถือว่าเป็นการไม่ส่งเสริมความเสมอภาคของชายและหญิง และยังเป็น การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องสถานะของบุคคลภายหลังจากการสมรสตามที่ได้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ มาตรา 30 ศาลรัฐธรรมนูญ วินิจฉัยว่า ประมวลรัษฎากร มาตรา 57 ตรี และมาตรา 57 เบญจ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 30

คำพิพากษาศาลสิทธิมนุษยชนแห่งยุโรป

ศาลสิทธิมนุษยชนแห่งยุโรปเป็นองค์กรภายใต้สภายุโรป (European Council) สภายุโรป (Council of Europe) ก่อตั้งขึ้นในปี 1949 โดยสนธิสัญญาที่เรียกว่า Treaty of London อันถือได้ว่าเป็นธรรมนูญของ สภายุโรป มีสมาชิกเป็นประเทศในยุโรป รวม 47 ประเทศ ซึ่งรวมถึงประเทศสมาชิกสหภาพยุโรป 28 ประเทศด้วย สภายุโรป เป็นคนละองค์กรกับสหภาพยุโรป (European Union : EU) สภายุโรปมี จุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมและให้ความร่วมมือระหว่างประเทศสมาชิกในเรื่อง มาตรฐานของกฎหมาย สิทธิมนุษยชน การพัฒนาประชาธิปไตย หลักนิติธรรมระหว่างมวลสมาชิก ในส่วนการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนได้มีการตกลงทำ The European Convention on Human Rights ขึ้นเมื่อปี 1950 และได้จัดตั้งศาลสิทธิมนุษยชนแห่งยุโรป (European Court of Human Rights) ขึ้นด้วย

ศาลสิทธิมนุษยชนแห่งยุโรป ตั้งอยู่ที่เมือง STRASBOURG ประเทศฝรั่งเศส ทั้งนี้บุคคลใดเห็นว่า สิทธิของตนตามที่กำหนดใน The European Convention on Human Rights ถูกละเมิดโดยรัฐที่เป็นสมาชิก และหลังจากที่ไม่อาจได้รับการเยียวยาโดยศาลอื่นตามที่กำหนดแล้วสามารถยื่นต่อศาลสิทธิมนุษยชนให้พิจารณา วินิจฉัยได้

คำพิพากษาที่น่าสนใจ

1. คดี ระหว่าง GARNAGA และ UKRANE คำร้องที่ 20390/07 (กรณีถูกเลี้ยงขอเปลี่ยนนามสกุลไปใช้นามสกุลของพ่อเลี้ยง) คดีนี้มีข้อเท็จจริงโดยสรุปคือ ผู้ร้องเป็นหญิงอยู่ในประเทศยูเครน อาศัยเป็นครอบครัวเดียวกันกับพ่อเลี้ยง แม่ และน้องชายต่างบิดา เพื่อให้มีความกลมเกลียวเป็นครอบครัวเดียวกันมากยิ่งขึ้น เธอได้ยื่นคำร้องขอเปลี่ยนไปใช้นามสกุลของพ่อเลี้ยงต่อสำนักงานทะเบียนราษฎร์ท้องถิ่น แต่ได้รับการปฏิเสธ จึงยื่น

ฟ้องต่อศาลท้องถิ่น ศาลท้องถิ่นยกฟ้องโดยเห็นว่าสำนักงานทะเบียนราษฎรได้ปฏิบัติตามที่กฎหมายกำหนด เธออุทธรณ์ต่อศาลอุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์พิพากษายืน เธอยื่นฟ้องต่อศาลปกครองสูงสุด ศาลปกครองสูงสุดยกฟ้อง จึงนำคดีฟ้องต่อศาลสิทธิมนุษยชนแห่งยุโรป ศาลสิทธิมนุษยชนแห่งยุโรป พิจารณาแล้วมีคำวินิจฉัยเมื่อวันที่ 16 พฤษภาคม 2556 วินิจฉัยว่า รัฐบาลยูเครนละเมิดมาตรา 8 แห่ง The European Convention on Human Rights (สิทธิเกี่ยวกับชีวิตส่วนบุคคลและครอบครัว)

2. คดีระหว่าง Izci และ Turkey คำร้องที่ 42606/05 คดีนี้มีข้อเท็จจริงคือ ผู้ร้องเป็นหญิงชาวตุรกีได้ร้องว่า เธอถูกตำรวจตุรกีทำร้าย จากการที่เธอเข้าร่วมเดินขบวนอันสงบเพื่อฉลองวันสตรีในกรุงอิสตันบูล การกระทำอันโหดร้ายของตำรวจถูกปล่อยปละละเลยให้เกิดขึ้นบ่อย และไม่มีการลงโทษ

ศาลเห็นว่า คดีกล่าวหาตุรกีคดีก่อนๆหลายคดี ปรากฏว่า ตำรวจไม่ได้ใช้ความอดทนและความอดกลั้น ก่อนที่พยายามจะสลายฝูงชนซึ่งไม่มีทีท่าว่าจะใช้ความรุนแรงหรือก่อให้เกิดอันตรายต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชน การใช้กำลังที่ไม่เหมาะสมต่อผู้เดินขบวน มีผลอันก่อให้เกิดการบาดเจ็บแก่ผู้ร้อง นอกจากนี้ การที่ทางการตุรกีล้มเหลวในการสอบหาตำรวจที่รับผิดชอบและลงโทษ ก่อให้เกิดความสงสัยอย่างรุนแรงว่า ทางการตุรกียินดีที่จะปฏิบัติตามพันธกรณีภายใต้ The European Convention on Human Rights ที่จะดำเนินการสอบสวนอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อหาตัวผู้ถูกกล่าวหาว่าปฏิบัติโดยไม่ชอบ ประการสุดท้ายการใช้กำลังเกินความจำเป็นของตำรวจ มีผลกระทบต่อเจตนารมณ์ของประชาชนที่จะเข้าร่วมในการเดินขบวน

ศาลได้ให้รายละเอียดเพิ่มเติมว่า คำร้องกล่าวหาตุรกีในเรื่องสิทธิเสรีภาพในการชุมนุม และคำร้องกล่าวหาว่าเจ้าหน้าที่ใช้กำลังเกินสมควรต่อผู้ร่วมชุมนุม ที่อยู่ระหว่างการพิจารณาหลายคดี แสดงให้เห็นว่าเป็นปัญหาที่ระบบศาลจึงเรียกร้องให้ทางการตุรกี กำหนดมาตรการในการปฏิบัติการให้สอดคล้องกับพันธกรณีตามมาตรา 46 ของ The European Convention on Human Rights เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความรุนแรงทำนองนี้ขึ้นอีกในอนาคต

3. คดีระหว่าง Maktouf and Damjanović และ Bosnia and Herzegovina คำร้องที่ 2312/08 และ 34179/08 คดีนี้เกี่ยวกับชายสองคนคือ นาย Maktouf และนาย Damjanović ที่ถูกศาล Bosnia and Herzegovina ลงโทษฐานเป็นอาชญากรสงคราม โดยการใช้กฎหมายที่ประกาศใช้ในภายหลังที่มีโทษหนักกว่ากฎหมายที่ใช้อยู่เดิม ลงโทษผู้ร้อง เป็นการใช้กฎหมายย้อนหลัง จึงร้องต่อศาลสิทธิมนุษยชนแห่งยุโรป ศาลมีคำตัดสินเมื่อ 18 กรกฎาคม 2556 ว่าการใช้กฎหมายย้อนหลังเป็นการฝ่าฝืนมาตรา 7 ของ The European Convention on Human Rights

4. คดีระหว่าง GROSS และ SWITZERLAND คำร้องที่ 67810/10 คดีนี้มีข้อเท็จจริงโดยสรุปคือ ผู้ร้องเป็นหญิงชาวสวิส มีปัญหาเรื่องสุขภาพ ต้องการจบชีวิตตัวเองไม่ให้ทรมานต่อไป ได้พยายามฆ่าตัวตายหลายครั้ง ไม่เป็นผลสำเร็จ ในที่สุดตัดสินใจจะจบชีวิตโดยการใช้ยาชนิดหนึ่ง ซึ่งต้องสั่งยาโดยบุคลากรทางแพทย์ แต่ได้รับการปฏิเสธ ไม่ออกใบสั่งยาให้ในที่สุดเธอจึงมอบหมายให้ตัวแทนยื่นคำร้องต่อศาลสิทธิมนุษยชนแห่งยุโรป ศาลมีคำพิพากษา เมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม 2556 ด้วยคะแนนเสียง 4 ต่อ 3 ว่า การปฏิเสธไม่ออกใบสั่งยาให้เธอเพื่อใช้ในการจบชีวิตของเธอ เป็นการละเมิดมาตรา 8 แห่ง The European Convention on Human Rights (สิทธิเกี่ยวกับชีวิตส่วนบุคคลและครอบครัว)

บรรณานุกรม

1. คำแปลปฎิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน. (2551). กรมองค์การระหว่างประเทศ กรกฎาคม 2551
2. เสน่ห์ จามริก. ปาฐกถานำเนื่องในการประชุมเสวนา “วาระครบรอบ 3 ปี รัฐธรรมนูญของประชาชน : ทบทวนวาระสำหรับสิทธิมนุษยชน” จัดโดย Friedrich Ebert Stiftung 15 พฤศจิกายน 2543 ณ โรงแรม เจ้าพระยาพาร์ค กรุงเทพฯ
3. Press Release of European Court of Human Rights.
